

גמרא:

ומקשינן: והתניא:

במשנה מבואר שנחלקו רבי יהודה וחכמים אם היה שופר במקדש למעות קיני חובה. ומבאר הגמרא טעמו של רבי יהודה, הסובר שלא היה שופר לקיני חובה.

א. יש חילוק בין קיני חובה לקיני נדבה:

הנדב קן עופות מביא שתי עולות, ואילו המחוייב להביא קן, כגון זב, זבה ויולדת עניה – מביא קרבנו שתי תורים או שני בני יונה, אחת לחטאת ואחת לעולה.

ב. מי שהפריש חטאתו או מעות לחטאתו ומת – דינו של הקרבן הוא במיתה, ודינם של המעות שילכו לים המלח. שכן הוא הדין: חטאת שמתו בעליה – תמות.

והיא אחת מ"חמשת חטאות המתות", שנאמרו בהלכה למשה מסיני.

תניא: אמר רבי יהודה: לא היה שופר של קינין בירושלים מפני התערובות. שחוששים שמא תמות אחת מהזבות או היולדות שנתנו מעותיהן בשופר לצורך קניית קרבנם, ונצא שחצי מעותיה שהופרשו לשם החטאת שבקרבנה צריכים ללכת לאיבוד בים המלח, כדין חטאות המתות.

וכיון שמעותיה של האשה המתה מעורבין בשופר עם שאר המעות של מחויבי הקינין, נמצאו דמי "חטאות המתות" מעורבות בהן, וכל המעות צריכות לילך לאיבוד.

ומפני חשש זה תיקנו שחייבי הקינין יתנו מעותיהן ליד הכהן והוא ישמר מעותיה של כל אחת בנפרד, ולא יתנו המעות בשופר.

א. יולדת צריכה שתביא קרבן במלאת ימי טהרה שלה, וקרבן זה הוא מתירה לאכול בקדשים.

וקרבנה: כבש לעולה ותור או בן יונה לחטאת, ואם עניה היא, מביאה שתי תורים או שני בני יונה [הנקראים "קן"], אחד לעולה ואחד לחטאת.

ב. הזבה, צריכה שתביא אחר שטהרה מטומאתה, שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, ובהבאתם היא מותרת לאכול בקדשים.

האשה שאמרה "הרי עלי קן תורים או בני יונה, ללידתי או לזיבתי" – מביאה דמי קן, ונותנתו בשופר, וסומכת על הכהנים שיקריבו בהן קינין בו ביום.

וטובלת טבילה נוספת לקדשים, מלבד הטבילה המטהרתה מטומאתה.

ואוכלת בקדשים לערב.

יח-ב

ואינה חוששת שמא נתעצל בהן הכהן ולא הקריבן בו ביום, לפי שחזקה על שליח שעשה שליחותו, וקנה קינין במעותיה והקריבן מיד.

וכן אין הכהן חושש שמא דמי חטאות מתות מעורבות בהן, אלא קונה קינין בכל המעות שבשופר ומקריבן.

הרי מבואר, שאין אנו צריכין לחוש שמא ימות אחד מבעלי הקרבן.

לעולה ואחד לחטאת, וכשמת אחד מבעלי הקרבן די בכך שנוציא מהתערובת את דמי החטאת, שרק חטאת שמתו בעליה דינה לאיבוד, מה שאין כן בעולה], ונישדו בנחרא [ונזרקם לאיבוד בנהר].

ויתנו תנאי בתחילה, בשעת נתינת המעות בשופר, שאם ימות אחד מבעלי הקניין יהיו אותם המעות שישליכו לאיבוד קדושים עבור המת, ושאר המעות יהיו קדושים לצורך החי.

ואז, אם ימות אחד אחר כך, יזרקו ארבעה זוזים ויתברר שמעות אלו של המת הן, ואידך מעות לישתרו. ושאר המעות ראויין כולן לקנות בהן עופות להקרבה [עפ"י תוס' ישנים יומא נה ב].

ומשנינן: אמנם לסוכרים "יש ברירה" שפיר אפשר לעשות כן. אולם רבי יהודה, שאמר אין עושין שופר לקני חובה מפני תערובת דמי חטאת שמתו בעליהן, אינו יכול לומר כן.

דחא אמרינן בעלמא בכמה מקומות דרבי יהודה לית ליה "ברירה". ולא יועיל מה שנברור בסוף ארבעה זוזים ונזרקם.

שנינו במשנתנו: האומר הרי עלי עצים למזבח לא יפחות משני גזירין כשיעור שמביא בכל יום לקרבן התמיד.

רבי יוסי בי רבי בון אמר, רבי בא בר ממל בעי: [נסתפק:] מהו הטעם שהנודר עצים למזבח לא יפחות משני גזירין?

האם משום שזה הוא שיעור קרבן עצים.

ובברייתא זו לא מצינו שנחלק רבי יהודה, הרי שלא נחלק אלא בכך שלא היה שופר לקני חובה. אך היכא שכבר נתנוהו בשופר, ולקח הכהן מעות מהשופר — שפיר מקריבן, ואינו חושש שמא מתו בעליהן.

ותיקשי: מדוע סובר רבי יהודה שלא היה שופר לקני חובה.

ומשנינן: אכן מודה רבי יהודה שלא חוששים שמא תמות אחת מהן. והלכך כל עוד שלא יודעים בבירור שאחת מבעלות הקניין מתה אפשר להקריבן בחזקת שבעליהן חיין.

וכי קאמרינן דחיישינן לחטאות המתות ומשום כן לא היה שופר לקני חובה, היינו בחטאות שמתו בעליהן ודאי. שחוששים אנו שתמות אחת מהן ויוודע לנו שמתה. וכיון שיוודעים אנו בבירור שאחת מבעלי הקניין מתה לא נוכל להשתמש בכל מעות הקרבנות, כיון שמעורב בהן דמי חטאות המתות.

נחלקו תנאים בכמה מקומות אי אמרינן "יש ברירה". והיינו, האם יתכן לעשות מעשה שחלותו תחול עתה, אלא שבירור החלות יהיה רק לאחר זמן.

ומקשינן: ואי אמרינן בעלמא יש ברירה, מדוע אמר רבי יהודה שיש להמנע מלעשות שופר למעות קני חובה מפני שאם תמות אחת מבעלי הקניין יאבדו כל המעות.

והרי יכולים לתקן, שאם מת אחד מבעלי הקניין, נברור ארבעה זוזים [שהם דמי עוף אחד, כמבואר בכריתות ו א, שמחירו של קן הוא שמונה זוזים, ובקן יש שני עופות, אחד

ומתיבת "קרבן" דרשינן לרבות את העצים. שהרי מצינו לעצים שנקראו "קרבן", דכתיב "והגורלות הפלנו על קרבן העצים", ללמדנו שמתנדב אדם קרבן עצים.

עתה מבארת הגמרא מה הוא גודלם ומידתם של גזירי העצים שהיו ניתנים על המזבח עם התמיד, או כקרבן יחיד.

רבי יהושע בן לוי אמר: עוביין של הגזירין — אמה, באמה שוחקת [מרווחת]. שמודיין את האמה בטפחים גדולים [כמבואר במסכת עירובין ג ב] שישנם טפחים גדולים ומרווחים וישנם טפחים מצומצמים].

וארכן של הגזירין — אמה, באמה גדומה [קצרה ומצומצמת].

רבי חוני בשם רבי אמי אמר: גזירין אלו מידת אורכן ועוביין שווה היתה באמה מצומצמת, כמין טורטני [כקנה המאזנים ששוין הם], כמקום המערכה במזבח, וכדלהלן.

אמר רבי שמואל בר רב יצחק: לפי שלא היה מקום המערכה במזבח מרווח אלא היה רק אמה על אמה, לפיכך לא היה מונח בו אלא גזירין במידת אמה גדומה, כדי שלא יצאו חוץ למערכה ויעכבו את הכהנים מלהקיף את המזבח. שהרי אי אפשר לצמצם שיכנסו גזירי אמה למקום המערכה.

ותני בברייתא בן, שמקום המערכה אינו אלא אמה על אמה.

דתניא: מזבח שעשה משה, בתחתיתו היתה בליטה ברוחב אמה, ששימשה יסוד המזבח. וגובהה היה אמה.

או שמצד דיני הקרבן אפשר להביא גזיר עץ אחד. ורק משום שנדר עצים ומיעוט עצים שנים, צריך להביא שנים?

ונפקא מינה בנידון זה אם אמר הרי עלי עץ למזבח, האם מביא גזיר אחד כיון שאמר בלשון יחיד. או שגם בכהאי גוונא צריך להביא שני גזירין, לפי שאין קרבן בפחות משני גזירין.

ופשטינן: **אמר רבי לעזר:** מתניתא אמרה בן [בברייתא מבואר כן] שהיכא שלא נקט לשון רבים מביא גזיר אחד.

כי בברייתא מבואר שאותם שני גזירי עצים שהיו באין עם קרבן התמיד, וניתנין על גבי עצי המערכה, אינם קרבן אחד של "שני גזירין", אלא זה הגזיר עץ הוא קרבן בפני עצמו. וזה הגזיר עץ השני הוא קרבן בפני עצמו.

והיכא שמעינן כן בברייתא?

כהאי דתנינן תמן במסכת יומא [כו ב] גבי הולכת קרבן התמיד למזבח: **שנים** מהכהנים נטלו בידם שני גזירי עצים, כל אחד גזיר אחד, והוליקום למזבח.

ומכך שלא נטל כהן אחד את שני הגזירין יחדיו, מוכח שכל אחד קרבן בפני עצמו הוא.

וכיון שכן פשיטא שאם נדר עץ למזבח אינו מביא אלא גזיר אחד.

והשתא מפרשת הגמרא מנין שיכול אדם להתנדב קרבן עצים.

דכתיב "נפש כי תקריב קרבן מנחה".

דכתיב: [ויקרא ו ח] "והרים ממנו בקמצו, מסלת המנחה ומשמנה. ואת כל הלבונה אשר על המנחה, והקטיר המזבח, ריח ניחח, אזכרתה לה".

ונאמר להלן, בלבונה הבאה עם לחם הפנים, לשון "אזכרה".

דכתיב: [במדבר כג ז] "ונתת על המערכת לבונה זכה, והיתה ללחם לאזכרה אשה לה".

וילפינן: מה "אזכרה" האמור להלן, גבי הלבונה הבאה עם לחם הפנים, שיעור הלבונה הוא — מלא קומץ, לכל אחת ואחת משתי מערכות הלחם, וכדתנן במנחות [קו ב].

אף אזכרה האמורה כאן, בלבונה הבאה עם שאר המנחות, יש לנו ללמוד ששיעורה הוא — מלא קומץ.

ומעתה, היות ולמדנו ששיעור לבונה הבאה עם המנחה הוא קומץ, מסתבר לומר שאף הנודב לבונה בפני עצמה שיעורה הוא בקומץ.

ומקשינן: כיון שלמדים אנו את עיקר שיעור לבונה מלבונה הבאה עם לחם הפנים, אם כן נימא נמי: אי מה אזכרה האמורה להלן בלחם הפנים שיעורה הוא — שני קומצין. שהרי שתי מערכות לחם היו, ועל כל מערכה מביא קומץ לבונה אחד. ואם כן, אף אזכרה האמורה כאן, בשאר מנחות, נאמר שיביא שני קומצין [הן לבונה הבאה עם המנחה, והן לבונה הבאה בפני עצמה].

ומשינינן: אמר רבי אילא: וכי כלום למדו לשיעור לבונה שהוא בקומץ מהלבונה הבאה

ובגובה חמש אמות הצטמצם ורוחבו של המזבח מסביב בשיעור אמה, ונוצר שם מקום ברוחב אמה הנקרא סובב, שעל גביו היו הולכים הכהנים ליתן את דם החטאות על קרנות המזבח.

ומשם ואילך, בגובה שלש אמות, היה רבוע חמש אמות על חמש אמות.

ובראש המזבח היה אמה "ברכוב", שהוא חריץ הנעשה למקום הילוך הכהנים על גבי המזבח, והוא תופס אמה מכל צד, שהיו הכהנים עולין בכבש ומקיפין את המזבח מדרום למזרח ומצפון למערב.

ואמה קרנות היו בארבעת פנות המזבח, כל קרן אמה על אמה. ובין קרן לקרן היה מקום פנוי להלוך הכהנים. אלא שאינן יכולין להקיף את המזבח שם לפי שהקרנות מעכבין. הלכך הוצרכו לאמה כרכוב, לפנים מאמה קרנות.

נמצא שלא היה על המזבח למעלה אלא מקום אמה על אמה עבור המערכה, במרכז המזבח, שהרי אמתיים מכל צד היו עבור הקרנות והכרכוב.

שנינו במשנה: האומר הרי עלי לבונה — לא יפחות מקומץ.

ומבאר הגמרא מנלן ששיעור לבונה הבאה בפני עצמה הוא בקומץ?

[סוגיא זו מתבאר על פי גירסת הגר"א].

נאמר כאן, בפרשת נדבת מנחה, גבי לבונה הבאה עם המנחה [שכל המתנדב מנחה מביא עמה לבונה], "אזכרה".

לחומרא, וכדאמרן. ויש לנו גם להשוותו שנמדוד הקומץ כשיעור ידו של הכהן, כקמיצת המנחה, שנעשית בידו של הכהן.

רבי חזקיה בשם רבי ירמיה אמר: המתנדב לבונה יכול הוא לשער את הקומץ **אפילו בקומץ הבעלים**. שאין למדים ממנחה אלא את עיקר שיעור ההקטרה שהוא בקומץ, אך את מידת הקומץ, אם הוא כקומצו של כהן או כקומצו של הבעלים, לא ילפינן ממנחה.

ומסתברא שדי כקומץ הבעלים, היות שלבונה אינה צריכה קמיצת כהן, אלא מקטירה כמות שהיא, ואינה צריכה להיות אלא בשיעור קומץ הבעלים.

שנינו במשנתינו: האומר הרי עלי... **זהב, לא יפחות** מדינר זהב.

אמר רבי אלעזר: והוא שהזכיר בנדרו **צורה**. שאמר הנודר "הרי עלי מטבע זהב". והלכך לא יפחות מדינר זהב, דסתם מטבע לא פחות מדינר הוא.

אבל אם לא הזכיר בנדרו **צורה**, אין כוונתו אלא לחתיכת זהב. והלכך **מביא אפילו צינורא** [מזלג קטן]. שגם כלי קטן זה ראוי למלאכת המקדש, לחטוט עמו פתילות המנורה, ולקנח בו את האפר שבנרות.

שנינו במשנה כי **ששה שופרות** היו מיועדים **לנדבה**, לקנות מהמעות עולות של נדבת ציבור, ולהקריבם בשעה שהמזבח בטל מקרבנות, שנקרא "קִיץ המזבח".

והוינן בה: לשם מה הוצרכו לששה שופרות נפרדים ולא נתנום בשופר אחד, מאחר וכולם מיועדים לאותה מטרה.

עם **לחם הפנים**, עד שאתה מקשה שנלמד משם שצריך שני קמצים!?

הא לא ילפינן לשיעור לבונה **אלא ממנחה**.

וכדאמרין במנחות [קו ב]: כתיב במנחת נדבה "והרים ממנו בקומצו מסלת המנחה ומשמנה, ואת כל הלבונה". מקיש לבונה להרמה מהמנחה עצמה.

מה הרמה מהמנחה היא הרמת קומץ מן הסולת והשמן, כדכתיב "והרים ממנו בקומצו", אף לבונה נמי שיעורה הוא — קומץ.

ומכאן למדנו שהנודר להביא לבונה בפני עצמה, אין לו לפחות מקומץ, שזהו שיעור הקטרת לבונה בכל מקום.

ומעתה שלמדים אנו לשיעור לבונה מקומץ המנחה, יש לנו להוסיף עוד וללמוד:

מה **להלן במנחה "קיומין החסר" כשר**. שאם קמץ קומץ מן המנחה ונחסר הקומץ כשר. **אף כאן בלבונה, "קיומין החסר" כשר**. שאם נחסר הקומץ בין בלבונה הבאה עם המנחה ובין בלבונה הבאה בפני עצמה כשר, ואין דינו כלבונת לחם הפנים שאם חיסרו קמציה פסול לכולי עלמא.

אמר רבי יוסה: מילתא דרבי אילא אמרה [מדבריו של רבי אילא מוכח], **שהמתנדב לבונה וצריך להביא שיעור קומץ לכל הפחות, כאמור, מביאה לפי מידת קומצו של כהן המקטיר, ולא כמידת ידו של הבעלים**.

שהרי רבי אילא סובר שמדמים אנו דין לבונה למנחה לגמרי, בין לקולא ובין

חזקיה אמר: כנגד ששה בתי אבות
הכהנים.⁽⁸²⁾

שהכהנים בבית המקדש היו מתחלקים לעשרים וארבעה משמרות, כל משמר היה עובד במשך שבוע, וכל משמר היה מתחלק לששה בתי אבות, כל יום בשבוע "בית אב" אחר, ובשבת היו עובדים כולם.

וביום שהביאו למקדש קרבנות נדרים ונדבות ולא היה המזבח בטל לא היו לוקחים מהשופרות להקריב מהם עולות, אך ביום שלא הביאו נדרים ונדבות והיה המזבח בטל, הקריבו עולות שנקנו בכסף שגלקה מהשופרות.

ומכיון שעור העולות של נדבת הציבור ניתן לכהנים, עלולין היו הכהנים מאותו בית אב שעבד ביום שבו המזבח אינו בטל, ואין ניתנין בו עורות של נדבת ציבור לכהנים, לבא לידי מריבה עם בית האב של היום בו המזבח בטל והיה נופל בחלקם של הכהנים העורות. שהיו טוענים: לנו אין עורות מנדבות הציבור, ולכם יש!

על כן תיקנו להם חכמים ששה שופרות – שופר לכל בית אב, שכל בית אב יטול מהשופר שלו, ויקריבם באותו היום, בין רב ובין מעט, והעורות יהיו שלו.

בר פדיה אמר: ששה השופרות הם כנגד
שש בהמות הכשרות לעולה:

פר ועגל, ושעיר, איל, גדי וטלה.

שהיה כתוב על השופרות את שמות הבהמות הללו, והנודר אחד מהם לעולה מביא דמי אותה בהמה, ונותן לתוך השופר ששמו כשם הבהמה שנדר.

והכהנים קונים מכל שופר את הבהמות ששמן כתוב על אותו שופר, ומקריבים אותם עבור הנודרים.

וכרבי הוא, דאמר: הנודר קטן והביא גדול לא יצא. ולכן צריך שופר לכל בהמה. דאילו לחכמים אין צריך לזה ששה שופרות, שאפשר ליתן מעות של עגל ושל פר בשופר אחד ויקנו בהם פרים, שהרי אף הנודר עגל קטן יצא בפר גדול [מנחות קז ב].

[בספר עולת שלמה על מסכת מנחות פירש דלבר פדיה מיירי הכא ביחיד שנדב קרבן ומסרו לציבור ל"קין המזבח", שהרי נאמר במשנתנו "ששה לנדבה", והיינו נדבת ציבור].

שמואל אמר: ששה שופרות אלו נעשו כנגד
מותר המעות של ששה סוגי קרבנות.

א. קני זבים וקני זבות.

ב. קני יולדות.

ג. חטאות,

ד. ואשמות,

ותירץ החתם סופר [או"ח ר"ס] שלפי חזקיה שאמר [במנחות קז ב] שהיו ששה שופרות משום שיהיה שלום ביניהם, מסתבר שהיו ששה

82. המקדש דוד [לה ב] ועוד אחרונים הקשו שבכמה מקומות מבואר שהיו שבעה בתי אב ולא ששה.

“ונתנו את הכסף המתכן על ידי עשי המלאכה המפקדים בית ה', ויוציאהו לחרשי העץ ולבונים העושים בית ה'... אך לא יעשה בית ה' סיפות כסף מזמרות חצצרות, כל כלי זהב וכלי כסף, מן הכסף המובא בית ה'”.

הרי שלא נשתמשו במעות אלו לעשיית כלי שרת, וכיצד מתיישים שני המקראות הללו?

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אמר: אכן לא עשו ממעות בדק הבית כלי שרת. אלא שתי נדבות עשה יהוידע, אחת לצורך בדק הבנין, ואחת לצורך כלי שרת.

וקרא דדברי הימים האומר שמשאר הכסף עשו כלי שרת מיירי באותם מעות שבאו מהנדבה שנעשתה לשם כלי שרת, ולא מנדבת בדק הבית האמורה בספר מלכים.

תני דבי רבי ישמעאל: לעולם יש לך לפרש יט-א ולומר שרק נדבה אחת היתה שם, ולבדק הבית. וממעות בדק הבית אין קונים כלי שרת.

ומה דכתיב בדברי הימים שהביאו את הכסף לצורך כלי שרת, היינו דוקא ממותר המעות. וכדכתיב התם “וככלותם הביאו... את שאר הכסף”. מאי “ככלותם” — לאחר שהתירו!

שמאותם מעות שנותרו ממלאכת הבנין מותר לקנות כלי שרת, כי “לב בית דין

ה. המנחות — היינו מותר מנחת חוטא, דאילו מותר מנחת נדבה של יחיד אינה הולכת לשופרות להקריב מהן קרבן ציבור, אלא מוסיף משלו ומביא מנחה אחרת.

ו. ועשירית האיפה שמקריב הכהן גדול בכל יום הקרויה “מנחת חביתין”. ואם הפריש מעות לעשירית האיפה של אותו יום וניתותרו מעות שוב אין יכול לצרפו למנחה של מחר, אלא נופלין המעות לשופרות, לצורך נדבת צבור.

אמר רבי יוחנן: הא דהווי ששה שופרות אין זה מפני הטעמים האמורים אלא על ידי [משום] שהנדבה מרובה — ריבו לה שופרות הרבה, ולא הניחו הכל בשופר אחד, כדי שלא יתעפשו המעות.

[סוגיא זו מתפרשת עפ”י גירסת הגר”א]

בזמן בניית בית ראשון עמד יהוידע הכהן הגדול לחזק את בדק הבית, ויעש ארון ליתן בתוכו את נדבות העם לצורך בדק הבית.

וכתיב בדברי הימים ב [כד יד] “וככלותם, הביאו לפני המלך ויהוידע את שאר הכסף. ויעשהו כלים לבית ה', כלי שרת”.

ומבואר שבמותר המעות שאספו לבית ה' עשו כלי שרת.

ואילו במלכים ב [יב י] כתיב בענין זה:

רק ארבעה עורות, לעומת העורות המרובים שיקבלו שאר בתי האב. אבל לחולקים על חזקיה, שלא חוששים שיבואו לידי ריב, שפיר יש לומר שהיו שבעה בתי אב, ואחד מהם היה בשבת.

שופרות לשה בתי אב, וכיום השבת עבדו כולם בשוה [עיין רש”י שם] משום שביום השבת יש רק ארבעה כבשים, ואילו היה בית אב שביעי שהיה זמנו ביום השבת לא היה ביניהם שלום, משום שאותו בית אב שעבד בשבת יקבל